

FER VRIJEDNOST U BANKARSKOM SEKTORU

FAIR VALUE IN BANKING SECTOR

Mirsada Hasanović, dipl. oec.*

APSTRAKT

U savremenom računovodstvu se sve češće spominje pojam fer vrijednosti kao jedan od novijih pristupa priznavanja i mjerenja imovine i obaveza. U ovom radu ćemo se bliže upoznati sa pojmom fer vrijednosti, MRS 39 i MRS 13 koje banke koriste prilikom priznavanja i vrednovanja finansijske imovine i obaveza. Akcenat ovog rada je na fer vrijednosti u bankama uz korištenje podataka koje pružaju banke na području BiH u svojim finansijskim izvještajima, zatim fer vrijednosti u bankama u vrijeme finansijske krize.

Ključne riječi: fer vrijednost, MRS 39, MRS 13, finansijska imovina, tehnike vrednovanja

ABSTRACT

In modern accounting the term fair value, as one of the newer approaches of identification and measurement of assets and liabilities is becoming increasingly popular. In this paper, we will become closer acquainted with the concept of fair value, IAS 39 and IAS 13 that banks use in the recognition and valuation of financial assets and liabilities. The emphasis of this paper is on the fair value of the banks with the use of data provided by banks in Bosnia and Herzegovina in their financial statements, then the fair value in the banks during the financial crisis.

Keywords: fair value, IAS 39, IAS 13, financial assets, valuation techniques

UVOD

Fer vrijednost je termin koji se koristi već duže vrijeme ali bez adekvatnog definisanja. U svom nastanku termin fer vrijednost se pojavljuje 1953. godine, u 43-ćem broju glasnika Računovodstveno istraživanje. Tokom 1986. godine FASB u svoj projekat dodaje projekat koji se fokusira na finansijske izvještaje što je omogućilo predstavljanje SFAS 107-Razotkrivanje fer vrijednosti za finansijske instrumente 1991. godine. Još od sredine 1990-tih godina većina njemačkih i švajcerskih banaka počela je primjenjivati MRS. Promjene u fer vrijednosti kredita i obaveza tokom rasta i pada kamatne stope nije prepoznato u dohotku prilikom upotrebe starijih MRS. Od 1973. godine do 2000. godine IASC je objavio niz MRS a tokom 2001. godine IASC je zamijenjen IASB i svi novi standardi koji su objavljeni od tada se nazivaju IFRS.

U junu 2002. godine IASB su objavili MRS 32 i MRS 39, FASB objavljuje SFAS 115 obezbjeđujući fer vrednovanje za pojedine investicije i SFAS 133 tražeći da svi finansijski derivativi budu označeni po fer vrijednosti. MRS definišu fer vrijednost kao "iznos za koji se neka imovina može razmijeniti ili obaveza podmiriti između informiranih i nepovezanih stranaka koje su voljne obaviti transakciju". Osnovna svrha fer vrijednosti je povećati konstantnost i kompatibilnost u mjerenju fer vrijednosti.

Osnovni problem ovako definisane fer vrijednost jeste ne uključivanje tržišta i tržišnih cijena, posebno kada se radi o posebnoj vrsti imovine, za koje je potrebno uređeno, frekventno tržište. To se ne odnosi na finansijske instrumente koji imaju definisane kotirane cijene na tržištu. Problem predstavlja imovina koja se ne namjerava prodavati. Prilikom procjene ovakve imovine fer vrijednost se definiše kao cijena uobičajne transakcije između participanata po kojoj se prodaje imovina ili prihvaća obaveza na tržištu na kojem bi preduzeće trebalo razmijeniti imovinu ili obavezu.

Primjena fer vrijednosti na širi spektar finansijskih instrumenata naglasili su veliku važnost snažnog upravljanja rizikom i kontrolu procesa oko mjerenja fer vrijednosti i njihove pouzdanosti. Poseban doprinos dala je BIS (The Bank for International Settlements). Početkom 2007. godine Bazelski komitet za superviziju banaka pokrenuo je projekat da bi stekli dublje i temeljnije razumijevanje pristupa koji se koriste prilikom procjene složenijih finansijskih instrumenata. Rad Odbora fokusiran je na korištenje metoda vrednovanja za potrebe menadžmenta upravljanja rizikom i u svrhu finansijskog izvještavanja, također procjenjuje povezane kontrole,

* *mirsada_hasanovic@yahoo.com*

reviziju i praksu koja okružuje vrednovanje pomoću fer vrijednosti. Kao odgovor na tržišna previranja tokom 2007. godine obim rada Odbora je naknadno proširen kako bi banke mogle adekvatno odgovoriti na stres na tržištu. U junu 2008. godine Odbor objavljuje procjenu vredovanja po fer vrijednosti kao upustvo bankama i bankarskim supervizorima da ojačaju svoju procjenu vredovanja za finansijske instrumente i promovišu unapređenje menadžmenta upravljanja rizikom. Odbor će raditi sa tvorcima računovodstvenih standarda da bi promovisao standarde i praksu koji obezbjeđuju pouzdanost, provjerljivost i transparentnost procjeni po fer vrijednosti.

Tokom 2009. godine FASB usvaja računovodstvene standarde I SFAS 157 uključen je pod temom 820, ASC 820 (Accounting Standard Codification). ASC 820 zahtijeva da fer vrijednost bude prihvaćena u finansijskim izvještajima zbog svojim finansijskih elemenata. ASC 820, SFAS 157 definiše fer vrijednost kao cijenu koja bi se mogla dobiti prilikom prodaje imovine ili prilikom transfera obaveza u dogovorenoj transakciji između tržišnih učesnika na dan mjerenja, transakcije. Izlazna cijena je ta koja je značajna kod fer vrijednosti.

Ne smiju se zanemariti informacije koje se mogu dobiti iz svih izvora a koje mogu rasvijetliti ponašanje učesnika na tržištu. Mjerenje fer vrijednosti može biti jednostavno za određenu imovinu ili obaveze ali za neku drugu imovinu može biti složenija, naš fokus je na finansijskim instrumentima.

MRS 39-FINANSIJSKI INSTRUMENTI: PRIZNAVANJE I MJERENJE VS. MSFI 13-MJERENJE FER VRIJEDNOSTI

Cilj MRS 39 je uspostava principa priznavanja i mjerenja finansijske imovine, finansijskih obaveza i određenih ugovora o kupovini ili prodaji nefinansijske imovine. Zahtjevi prezentiranja i objavljivanja informacija o finansijskim instrumentima navedeni su u MRS-u 32 - Financijski instrumenti: objavljivanje i prezentiranje.

U ovom su Standardu upotrijebljeni sljedeći pojmovi s točno određenim značenjem:

- derivativi,
- četiri kategorije finansijskih instrumenata,
- ugovor o garanciji,
- priznavanje i mjerenje,
- računovodstvo zaštite.

Kod početnog priznavanja finansijske imovine i finansijskih obaveza subjekt mjeri finansijsku imovinu ili finansijsku obvezu po njezinoj fer vrijednosti uvećano, u slučaju finansijske imovine ili finansijske obaveze koja se ne vodi po fer vrijednosti u dobit ili gubitak, za transakcijske troškove koji su direktno povezani sa sticanjem ili isporukom finansijske imovine ili finansijske obaveze. Ako subjekt koristi računovodstvo na datum namire za imovinu koja se kasnije mjeri po trošku sticanja ili amortiziranom trošku, imovina se početno priznaje po fer vrijednosti na datum trgovanja [http://www.srr-fbih.org/bo/pdf/MSFI_MRS/27_MRS_39.pdf].

Postojeći MRS 39- Finansijski instrumenti: Priznavanje i mjerenje biva potisnut uvođenjem MSFI 13-Mjerenje fer vrijednosti, on zamjenjuje upute o mjerenju u pojedinačnim MSFI i stvara jedinstveni MRS za mjerenje fer vrijednosti. Odbor za Međunarodne računovodstvene standarde 2011. godine izdaje MSFI 13 kojim uspostavlja jedinstveni izvor uputa za mjerenje fer vrijednosti, svoju primjenu doživljava 2013. godine. MSFI 13 se primjenjuje za sve transakcije i stanja (finansijska i nefinansijska), osim za transakcije plaćanja na temelju dionica (MSFI 2-Plaćanja temeljena na dionicama) i najma (MRS 17-Najmovi). Ovaj standard navodi da su subjekti za ispravno utvrđivanje fer vrijednosti dužni utvrditi:

- imovinu ili obavezu koja se mjeri,
- primarno, najpovoljnije tržište za obavljanje transakcije,
- kod nefinansijske imovine, najveću i najbolju upotrebu imovine te da li se imovina koristi u kombinaciji sa nekom drugom imovinom ili samostalno,
- odgovarajuće tehnike mjerenja prilikom mjerenja fer vrijednosti (IFRS 13 Fair Value Measurement).

Prilikom razmatranja o mjerenju fer vrijednosti za finansijsku imovinu ili finansijske obaveze za potrebe Standarda 39, MRS 32 ili MSFI 7, donesena je odluka o primjeni pravila koja su definisana MSFI 13.

FER VRIJEDNOST NA AKTIVNOM TRŽIŠTU

Idealno bi fer vrijednost bila zasnovana na sagledivoj cijeni na glavnom tržištu, što znači na tržištu sa najvećim nivom aktivnosti i prometom. Aktivno tržište je tržište na kojem transakcije za imovinu ili obaveze se dešavaju zadovoljavajućom brzinom i volumenom da pružaju informacije o vrijednosti, cijeni kontinuirano. Ponekad ne postoji glavno tržište za pojedinu imovinu ili obaveze, u tom slučaju koristimo cijenu najpovoljnijeg tržišta. Najpovoljnije tržište će biti tržište na kojem subjekt obično trguje. Ako je lokacija jedno od obilježja imovine, cijena će se uskladiti za troškove transporta imovine, ovakvi troškovi ne utiču na zabilježenu vrijednost zato što nisu karakteristika imovine ili obaveza koja se razmatraju.

Najbolji dokaz fer vrijednosti je kotirana cijena na aktivnom tržištu [http://www.srr-fbih.org/bo/pdf/MSFI_MRS/27_MRS_39.pdf]. Derivativi i financijske obaveze su uvijek mjerene korištenjem kotirajućih cijena ako objavljena kotirajuća cijena na aktivnom tržištu je dostupna za isti instrument. Finansijski instrument se smatra kotirajućim na aktivnom tržištu ako kotirajuće cijene su lahko i redovno dostupne iz razmjene, diler, brokera, regulatornih agencija i sl. i te cijene predstavljaju stvarne i redovne transakcije na "arm length" osnovi. Kotirajuće cijene na aktivnom tržištu za iste finansijske instrumente ne bi trebali prilagođavati kada se vrednuju holdinzi. Npr. banka ne bi trebala odstupiti od kotirajuće cijene na aktivnom tržištu samo zato što postoje procjene da bi mogla ostvariti veću ili nižu cijenu ako bi se držala i prodavala holding kao cjelinu. Ako za finansijski instrument u cjelini ne postoji javna kotacijana aktivnom tržištu, nego aktivno tržište postoji samo za njegove komponente, fer vrijednost se utvrđuje na temelju odgovarajućih tržišnih cijena pripadajućih komponenti [http://www.srr-fbih.org/bo/pdf/MSFI_MRS/27_MRS_39.pdf].

FER VRIJEDNOST NA NEAKTIVNOM TRŽIŠTU

Za razliku od aktivnog tržišta gdje su transakcije vidljive, na neaktivnom tržištu finansijskih instrumenata subjekt će koristiti neku od tehnika procjene. Cilj tehnika procjene je utvrditi koje su cijene bile na datum procjene od strana koje su voljne obaviti transakciju na temelju raspoloživih informacija. Kao polozni parametar može se koristiti zadana cijena transakcije, pri tome subjekt poklanja povjerenje ranije korištenim tehnikama koje su dale pouzdane procjene cijena u ranijim transakcijama. Ovakva tehnika maksimizira vrijednost podataka dobivenih na tržištu a minimizira podataka do kojih je došao subjekt. Povremeno, subjekt testira tehnike vrednovanja koristeći cijenu tekućih transakcija istog instrumenta ili koristeći informacija dobivenih na tržištu, pri tome vrši prilagođavanje istih.

MSFI 13 navodi 3 tehnike vrednovanja koje se mogu koristiti u vrednovanju fer vrijednosti:

- 1) Tržišni pristup – koristi tržišne cijene,
- 2) Dobitni pristup – subjekt svodi buduće iznose na jedan tekući iznos, koristi se kada je moguće indetifikovati gotovinski tok,
- 3) Troškovni pristup – dobiva iznos koji je potreban u sadašnjem trenutku da bi se zamijenio uslužni kapacitet neke imovine. Koristi se u odsustvu tržišne cijene, kada se cijena mora podesiti.

Ponekad subjekt koristi jednu metodu ali u nekim slučajevima koristi više metoda. Izbor metode zavisi o raspoloživih informacija, ulaznih podataka za mjerenje fer vrijednosti. Kvalitet i broj informacija o mjerenju, fer vrijednosti povezane su sa hijerarhijom ulaznih podataka u metodi vrednovanja. Tri su nova nivoa ulaznih podataka:

- 1) Ulazni podaci 1. nivoa su kotirane cijene na aktivnom tržištu za istu imovinu, obaveze dostupne na dan mjerenja,
- 2) Ulazni podaci 2. nivoa su dostupne cijene koje se kotiraju, spadaju u 1. nivo,
- 3) Ulazni podaci 3. nivoa su nedostupni podaci, nisu vidljivi.

Ovi nivoi su već uključeni u MRS 7 i nisu mijenjani.

FER VRIJEDNOST U BANKAMA

Banka klasifikuje finansijsku imovinu na sljedeći način:

1. Dati krediti i potraživanja ne predstavljaju nederivatnu finansijsku imovinu sa fiksnim ili odredivim plaćanjima i pri tome ne kotira na aktivnom tržištu. Banka ova sredstva odobrava komitentima bez namjere trgovinom u kratkom roku.
2. Finansijska imovina raspoloživa za prodaju banka drži određene dionice i vrijednosne papire s mogućnošću otkupa/prodaje (potreba za likvidnošću, promjena deviznog kursa) a koje namjerava držati na neodređeno vrijeme.
3. Finansijska imovina koja se drži do dospjeća je nederativna finansijska imovina sa fiksnim, unaprijed određenim otplatnim planom i fiksnim dospeljem a koju banka namjerava držati do roka dospelja.
4. Finansijska imovina i obaveze po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha je namijenjena za trgovanje ili je određena kao finansijska imovina iskazana po fer vrijednosti. Banka upravlja, procjenjuje, interno izvještava po fer vrijednosti i prikazuje kroz bilans uspjeha.
5. Finansijska imovina koja se drži radi trgovanja koristi se radi sticanja kratkoročne dobiti.

Klasifikacija finansijske imovine zavisi od prirode i svrhe finansijske imovine, odnosno od namjere zbog koje se finansijski instrumenti stečeni. Finansijska imovina koja se drži radi trgovanja, finansijska imovina po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha, finansijska imovina raspoloživa za prodaju priznaje se na datum trgovanja u bilansu uspjeha banke. U bilansu uspjeha se priznaju dobiti ili gubici u promjeni fer vrijednosti imovine koja se drži radi trgovine i po fer vrijednosti u bilansu uspjeha. Promjene fer vrijednosti imovine raspoložive za prodaju se evidentiraju kroz kapital, dok krediti i potraživanja se priznaju po fer vrijednosti uvećane za inkrementalne troškove. Fer vrijednost je pojam koji se obično veže za postojeće tržište finansijskih instrumenata, međutim samo neki finansijski instrumenti mogu biti fer vrednovani. Primjer finansijskih instrumenata koji su vrednovani po fer vrijednosti kroz hijerarhiju fer vrijednosti na dan 31.12.2013. godine.

Tabela 1: Finansijski instrumenti vrednovani po fer vrijednosti u € m

	Kotirane cijene na aktivnom tržištu (Nivo 1)	Dostupne cijene koje se kotiraju (Nivo 2)	Nedostupni podaci, nevidljivi (Nivo 3)
Finansijska imovina vrednovana po fer vrijednosti:			
Hartije od vrijednosti	86,325	94,269	6,96
Pozitivne tržišne vrijednosti izvedenih hartija od vrijednosti	7,421	486,614	10,556
Ostala sredstva trgovanja	309	17,143	5,065
Finansijska imovina vrednovana po fer vrijednosti kroz dobitak/gubitak	7,083	174,391	3,123
Finansijska imovina raspoloživa za prodaju	23,948	21,049	3,329
Ostala finansijska imovina vrednovana po fer vrijednosti	60	7,3472	1
Ukupno finansijska imovina vrednovana po fer vrijednosti	125,146	800,811	29,033
Finansijske obaveze vrednovane po fer vrijednosti:			
Hartije od vrijednosti	36,438	18,49	24
Negativne tržišne vrijednosti izvedenih hartija od vrijednosti	7,815	467,293	8,321
Ostale trgovačke obaveze	12	841	0

Finansijske obaveze vrednovane po fer vrijednosti kroz dobitak/gubitak	197	88,466	1,442
Investicijske obaveze	0	8,067	0
Ostale finansijske obaveze vrednovane po fer vrijednosti	4	1,4952	(247)
Ukupne finansijske obaveze vrednovane po fer vrijednosti	44,465	584,651	9,539

Izvor: (prilagođeno) [Deutsche Bank Financial Report 2013, 2014, str. 338]

U ovom dijelu ćemo obratiti posebnu pažnju na mjerenje fer vrijednosti, kako banka procjenjuje fer vrijednost za različite finansijske imovine i obaveza. Poseban interes je na tehnikama vrednovanja, kako banka bira tehnike mjerenja te koji su ključni ulazni podaci.

KAKO BANKA BIRA TEHNIKE VREDNOVANJA FER VRIJEDNOSTI?

Za razliku od aktivnog tržišta gdje koatacija cijena je nabolji dokaz fer vrijednosti, neaktivno tržište koristi tehnike procjene. Cilj tehnika procjene je utrditi koja je bila cijenu transakcija na tržištu. Banka će koristiti onu tehniku koja ja dala najbolje rezultate u procjeni cijena u prošlosti. Tačnost tehnika procjene se može utvrditi praćenjem tržišnih transakcija istih instrumenata ili vidljivih tržišnih podataka sa tržišta na kome je nastao ili je kupljen. Za neke instrumente tehnike procjene su standardne kao analiza diskontnih novčanih tokova ili cjenovni model opcija, za kompleksnije instrumente su potrebne složenije, naprednije tehnike.

U bankama Bosne i Hercegovine se koriste sljedeće tehnike u skladu sa finansijskim instrumentima.

Instrumenti vrednovani po fer vrijednosti

Imovina klasifikovana kao raspoloživa za prodaju i po fer vrijednosti kroz bilans uspjeha zasnivaju se na zaključenoj prodajnoj cijeni na aktivnom tržištu na dan izvještavanja. Ukoliko cijene nisu raspoložive koristeće se kotirane cijene instrumenata sa sličnim karakteristikama. Za dužničke hartije od vrijednosti banka koristi interni model, model diskontnog novčanog toka koje koristi postojeće podatke sa tržišta. Vrednovanje se vrši diskontovanjem koje uključuje preostalo razdoblje do dospelja i zadnje raspoložive cijene sličnih instrumenata.

Instrumenti bez fer vrijednosti

Za instrument koji se ne kotiraju na berzi banka koristi opšte prihvaćene modele na osnovu analize diskontnog novčanog toka, pri čemu kao ulazni podatak koristi dugoročne stope rasta prihoda, odnosno diskontnu stopu. Kod kredita i depozita fer vrijednost se utvrđuje primjenom diskontnog novčanog toka, a koji uključuje i pretpostavke izloženosti kreditnom riziku, riziku kamatnih stopa, bezrizičnu stopu i očekivani i neočekivani gubitak. Ovakvi instrumenti ne utiču na bilans uspjeha i izještaj o dobiti, pri čemu fer vrijednost ne odstupa značajno od iskazanih knjigovodstvenih vrijednosti na dan izvještavanja. Za vlasničke hartije od vrijednosti kojima se ne trguje na tržištu koristi se troškovna metoda, odnosno vrednuju se po trošku sticanja. Ni one nemaju uticaj na bilans uspjeha.

Model diskontnog novčanog toka

Najčešći model/tehnika procjene finansijske imovine i obaveza je model diskontnog novčanog toka. Ovaj model se zasniva na predviđanju očekivanih novčanih tokova, diskontiranih po stopi koja odražava rizičnost tih novčanih tokova kako bi stigao do sadašnje vrijednosti. Vrijednost imovine zavisi od sadašnje vrijednosti budućih novčanih tokova.

Kod primjene analize diskontiranog novčanog toka, subjekt upotrebljava jednu ili više kamatnih stopa koje odgovaraju prevladavajućim stopama povrata finansijskih instrumenata koji imaju suštinski iste uvjete i obilježja, uključujući kreditnu kvalitetu instrumenta, preostalo razdoblje tijekom kojeg je ugovorna kamatna stopa fiksna, razdoblje preostalo do otplate kapitala i valutu u kojoj će plaćanja biti izvršena. Kratkoročne obveze i potraživanja koji nemaju naznačenu kamatnu stopu mogu se mjeriti prema originalnom iznosu fakture ako učinak diskonta nije značajan [<http://www.poslovni.hr>]. Kod utvrđivanja diskontne stope koristi se skup

ponderisanih prosječnih kamatnih stopa na nivou BiH, koje je objavila CBBH. Slijedi da promjena diskontnih stopa i procjena budućih novčanih tokova utiču na procjene.

ULAZNI PODACI U TEHNIKAMA PROCJENE

Model vrednovanja uključuje jedan ili više sljedećih ulaznih podataka:

- Vremenska vrijednost novca (osnovna kamatna stopa),
- Kreditni rizik,
- Cijena kursa strane valute,
- Cijena vlasničkih instrumenata,
- Volatilnost,
- Rizik prijevremenog podmirenja i rizik odustajanja,
- Troškovi servisiranja,
- Korelacije.

Često gdje model vrednovanja koristi više od jednog ulaznog podatka, odluka o izboru jednog ključnog podatka može ograničiti vrijednost ostalih podataka. Međutim, širina faktora sa tržišta može imati svoj uticaj. Kreditni parametri se koriste za vrednovanje kredita, pri čemu kreditni rizik je najbolji pokazatelj vrijednosti kredita. Veći kreditni rizik će pokazivati niži kvalitet kredita. Kamatne stope, kamatni rizik, stope inflacije, valutne fluktuacije, kursevi stranih valuta su navedeni u nekim instrumentima, ili kompleksnim derivatima, gdje će isplatu držalac darivata dobiti u zavisnosti od navedenih parametara tokom protoka vremena. Volatilnost opisuje ključne attribute ponašanja instrumenta tako što će omogućiti varijabilnost prinosa instrumenta koji se ocjenjuje. Volatilnost je mjera vjerovatnoće budućih promjena cijene finansijskog instrumenta ili druge stavke. Gdje je volatilnost veća držalac će vidjeti veću mogućnost pozitivnog ishoda. Korelacije se koriste da pokažu vezu između osnovnih referenci gdje derivativi ili drugi instrumenti imaju više od jedne osnovne reference.

FER VRIJEDNOST BANKAMA U VRIJEME FINANSIJSKE KRIZE

I ako postoje prednosti i nedostaci, osude i potvrde fer vrijednosti, fer vrijednost ostaje relevantna mjera za finansijske instrumente banke. Mnogi bankari smatraju da je fer vrijednosti dovela do krize i pada tržišta. Vođeni ovakvim mišljenjem mnogi političari u Evropi i SAD-u su zahtijevali suspenziju fer vrijednosti u korist historijskog troška. EU političari 2008. godine su tražili da ISAB odobri Evropskim bankama da rekvalifikuju svoju imovinu iz namijenjene trgovanju ili namijenjene prodaji u kategoriju imovine koja se drži do dospeljeća. ISAB je dozvolila Evropskim bankama da konvertuju svoje obveznice i kredita na tržištu sa fer vrijednosti na vredovanje po historijskom trošku, i to objašnjava pod iznimnom situacijom. Ovakva situacija omogućila je Deutsche Bank da ostvari dobitak, u donosu na ranije predviđeni gubitak od ca 700 miliona eura.

Tabela 2: Fer vrijednost vs historijski trošak prednosti i nedostaci

	PREDNOSTI	NEDOSTACI
FER VRIJEDNOST	Pogled u budućnost. Mnogo brže prepoznaje rizik. Pokazuje inicijativu za unapređenje u mjerenju rizika i menadžment prakse.	Može biti subjektivna i time izložena manipulaciji. Korištenje fer vrijednosti od strane svih učesnika na tržištu može dovesti do lažne volatilnosti. Možda ne odražava model poslovanja institucije, pa može smanjiti širinu planiranja i promijeniti ponašanje iste.
HISTORIJSKI TROŠAK	Inherentno "over the cycle" može odražavati poslovni plan neke institucije. Nije podložan lažnoj tržišnoj volatilnosti uzrokovan kratkoročnim šokovima.	Nije osjetljiv na krizu. Ne daje menadžmentu uvid u osnovnu volatilnost posla.

Izvor: (prilagođeno) [Murphy, 2008, str. 72]

U ovom periodu mnogi zamjere vrednovanju imovine po fer vrijednosti zbog činjenice da se finansijski instrumenti oslanjaju na tržište, pa se finansijska imovina mora klasificirati bar u 3 kategorije: finansijska imovina koja je namijenjena prodaji, namijenjena trgovanju i koja se drži do dospeljeća. Svako smanjenje u fer

tržišnoj vrijednosti trgovanja dovelo je do uticaja na kapital banke i u bilansu uspjeha se predstavlja kao gubitak. Banke su tražile prelazak iz Kategorije 2 u Kategoriju 3 (zbog nelikvidnog tržišta) koja im je omogućila vrednovanje po "marking the model" prije nego markiranje tržišta. U ovakvim okolnostima ostavlja se mogućnost bankama da procjene fer, tržišne vrijednosti vrše po širem spektru svojih razumnih pretpostavki. FASB 2009. godine usvaja inicijativu za utvrđivanje kriterijuma kada je tržište nelikvidno da se može primjeniti "marking the model". Ovo pravilo omogućava više slobode bankama, vrijednosni papiri se vrednuju po modelu banke prije nego indikatorima sa tržišta.

Postavlja se pitanje: Da li je fer vrijednost dovela do finansijske krize? Fer vrijednost nije dovela do finansijske krize ali je doprinijela unapređenju MRS. Unapređenje MRS je dovelo do boljeg razumijevanja tržišta i jasnijeg finansijskog predstavljanja. Također, političari, privrednici, bankari moraju znati da nema najboljeg načina za vrednovanje imovine. Ponekad određenu vstu imovine je bolje vrednovati po modelu fer vrijednosti dok drugu po historijskom trošku. Banke će nastaviti da konbinuju ova dva modela.

ZAKLJUČAK

Koncept fer vrijednost u računovodstvu daleko je od savršenog. Danas je veoma teško utvrditi da li ovaj koncept doprinosi razvoju računovodstva, s jedne strane postoji mišljenje da je bolje bez koncepta fer vrijednosti, s druge pak da bi bilo gore bez postojanja istog. Koncept fer vrijednosti nastoji da stvori jedinstveno pravilo za sve finansijske instrumente, imovina i obaveze u bilansu stanja mogu koristiti tržišnu vrijednost ili fer vrijednost izračunatu kao aproksimaciju tržišne vrijednosti.

Računovodstvena profesija je pogođena pritiskom od strane FASB za širom upotrebom koncepta fer vrijednosti u finansijskom izvještavanju. FASB želi da gotovo sva imovina bude vrednovana po istom, jer banke su u osnovi portfelji finansijskih sredstava i investitori žele da znaju koliko ta sredstva vrijede na dan sastavljanja finansijskih izvještaja. Jedna od osnovnih prednosti koncepta fer vrijednosti bi bila da poveća transparentnost finansijskih izvještaja, ali zbog odsustva homogenosti i uporedivosti u metodama/tehnika vrednovanja fer vrijednosti ovo je još uvijek teoresko gledište. Mogućnost konkretne primjene koncepta fer vrijednosti u punom režimu, na svu imovinu i obaveze, u bankarskom sektoru dovodi do velikih problema i briga. Ovo se posebno odnosi na finansijske instrumente kao što su krediti. Poklonici koncepta bankarski sektor posmatraju kao okruženje u kome je procjena imovine i obaveza po fer vrijednosti izuzetno poželjna. Drugi pak smatraju da pretjerana volatilnost može dovesti do velikih gubitaka bankama koje veliki broj finansijskih instrumenata vrednuju po konceptu fer vrijednosti. Banke pokazuju zabrinutost da potencijalna šira upotreba fer vrijednosti može neopravdano povećati volatilnost bilansa, smanjujući mogućnost pravovremenog reagovanja na negativne šokove. Za finansijsku imovinu koja se drži do dospijea ostvarena volatilnost od povećanja fer vrijednosti je umjetna i vodi na pogrešan trag.

Finansijska kriza je produbila diskusije o fer vrijednosti što je dovelo do istraživanja, boljeg razumijevanja i podsticanje relevantnih institucija da poprave nesavršenosti u okviru sistema. U uslovima kada dolazi do pojave šoka, bilo kamatnog šoka, krize ili krah na berzama priznanje nerealizovane vrijednosti pod okriljem računovodstva fer vrijednost može pogoršati efekte šoka. Banke mogu biti ohrabrene da panično reaguju prodavajući i zatezajući osnovne standarde svoga poslovanja, pri čemu dovode do produbljenja krize. Povećana upotreba fer vrijednosti potstiče banke da modificiraju svoj portofolio mix u pravcu koji ih udaljava od tradicionalnog načina transformacije likvidnosti. Koncept postavlja pitanje kako performance trebaju biti mjerene, u fokus stavlja finansijsko izvještavanje udaljavajući se od historijskih troškova i približavajući se trenutnoj vrijednosti na tržištu.

Bankarski sistem je zainteresovan za primjenu fer vrijednosti u bankama. Koncept fer vrijednosti postavlja pitanje: Koja je svrha banke? Efekti primjene koncepta na bankarski sektor je dugotrajna debata.

LITERATURA

- [1] Grupa autora (2008). IX Međunarodni simpozij - Konkurentnost i evropski put Bosne i Hercegovine, Revicon, Sarajevo.
- [2] Grupa autora (2013). "*Zakret ka inovativnoj i kreativnoj BiH*", Zbornik radova, Revicon, Sarajevo.
- [3] Murphy, D. (2008). "*Understanding Risk: The Theory and Practice of Financial Risk Management*", CRC Press, Boca Raton.

- [4] Hitz, J. M. (2007). "The Decision Usefulness of Fair Value Accounting", *European Accounting Review*, Vol. 16, No. 2.
- [5] Laux, C., & Leuz, C. (2009). "The crisis of fair-value accounting: Making sense of the recent debate", *Accounting, Organizations and Society*, 34 (6-7).
- [6] PWC (2012b). "IFRS Manual of Accounting, Financial instruments 2012", West Sussex: Bloomsbury Professional, *European Financial and Accounting Journal*, vol.4, no.3.
- [7] Deutsche Bank Financial Report 2013 (2014): Deutsche Bank Aktiengesellschaft, Frankfurt am Main.
- [8] MRS 39 Finansijski instrumenti http://www.srr-fbih.org/bo/pdf/MSFI_MRS/27_MRS_39.pdf, maj 2015.
- [9] Diskontni novčani tok <http://www.poslovni.hr>, maj 2015.
- [10] IFRS 13 Fair Value Measurement [http://www.ifrs.org/IFRSs/IFRS-technical summaries /Documents/ English%20Web%20Summaries%202013/IFRS%2013.pdf](http://www.ifrs.org/IFRSs/IFRS-technical%20summaries/English%20Web%20Summaries%202013/IFRS%2013.pdf), maj 2015.
- [11] Godišnje izvješće 2013. Hypo Alpe Adria banka [http://www.hypo-alpe-adria.ba/sites/hypo-alpe-adria.ba/files/content/file/file_download/ godisnje_izvjesce_2013_hypo_alpe_adria_bank_dd.pdf](http://www.hypo-alpe-adria.ba/sites/hypo-alpe-adria.ba/files/content/file/file_download/godisnje_izvjesce_2013_hypo_alpe_adria_bank_dd.pdf), maj 2015.
- [12] Godišnji izvještaj 2012. Intesa San Paolo banka www.intesasanpaolobanka.ba/.../GODISNJI_BOS_2012.pdf, maj 2015.
- [13] Finansijski izvještaj 2013. Moja banka www.moja-banka.ba/.../Finansijski_izvjestaji_2013.pdf, maj 2015.
- [14] Finansijski izvještaj 2013. Raiffeisen banka http://raiffeiseninvest.ba/templates/default/users_data/pages_content/finansijski_izvje_taj_oif_raiffeisen_balance__31.12.13_bos.pdf, maj 2015.
- [15] Annual report 2013. Deutsche bank <https://annualreport.deutsche-bank.com/2013/ar/servicepages/welcome.html>, maj 2015.
- [16] Fair value measurement and modelling: An assessment of challenges and lessons learned from the market stress <http://www.bis.org/publ/bcbs137.htm>, jun 2015.
- [17] Fair value accounting in the banking sector <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/.../notefairvalueacc011108en.pdf>, jun 2015.